

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

F.Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanası

İnformasiya cəmiyyətində uşaq kitabxanaları

Bakı – 2017

Tərtibçi:

Ruhiyyə Məmmədli

**İxtisas redaktoru və
buraxılışa məsul:**

Şəhla Qəmbərova
Əməkdar Mədəniyyət işçisi

İnformasiya cəmiyyətində uşaq kitabxanaları:
metodik vəsait / tərt. ed. R. Məmmədli; ix. red. və burax.
məsul Ş. Qəmbərova; F. Köçərli adına Respublika Uşaq
Kitabxanası.- Bakı, 2017.-53s.

©F. Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası, 2017

Tərtibçidən

İnformasiya cəmiyyəti və biliklər cəmiyyətinin qurulmasında uşaq kitabxanalarının üzərinə böyük vəzifələr düşür. Ulu öndər Heydər Əliyevin qeyd etdiyi kimi “Uşaqlar bizim sevincimiz, xoşbəxtliyimiz, cəmiyyətin gələcəyidir. Uşaqlar hər bir insanın mənəviyyətidir. Ona görə də dünyada, hər bir insanpərvər cəmiyyətdə uşaqlara daim xüsusi qayğı, xüsusi diqqət göstəriləndir. Uşaqlar daim qayğı altında olmalıdır, onları qorumaq, müdafiə etmək, böyütmək, insan cəmiyyətinin fəal iştirakçısı, fəal üzvü etmək lazımdır. Uşaqlara, körpələrə olan qayğı bütün qayğılardan üstündür. Uşaqlar bizim gələcəyimizdir, gələcəyimizi nə cür tərbiyə edəcəyiksə ölkəmizin, millətimizin, dövlətimizin sabahı bundan asılı olacaqdır”. Bu müdrik kəlamlar informasiya cəmiyyətində yaşayan hər bir Azərbaycan vətəndaşına, o cümlədən uşaq kitabxanalarının əməkdaşlarına həmişə düzgün istiqamət göstərir. Bu gün mədəni və tarixi irsimizin qorunub saxlanılması kitabxanaların inkişafına gedən yoldan keçir. Bu sahənin inkişaf etdirilməsi ilə yanaşı, kitabxanalarımızın dünya informasiya məkanına daxil olmasını təmin etmək istiqamətində də işlər görülməkdədir. XXI əsrin bizə verdiyi imkanlar bu işin həyata keçirilməsini daha da asanlaşdırır. Belə ki, informasiyalı cəmiyyət formalaşdırmağın əsas atributlarından birincisi bu sahədə informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının tətbiq edilməsidir. Məlumdur ki, kitab ənənəvi informasiya vasitəsi olaraq bütün zamanlarda öz aktuallığını qoruyub saxlayıb. Amma bəzən onların illərlə saxlanılması, nəsilən-nəsilə ötürülməsində problemlər yaranır. Bu problemi aradan

qaldırmaq üçün texnoloji baxımdan daha yaxşı inkişaf etmiş ölkələr zamanın tələbinə uyğun olaraq lazımi tədbirlər görüb. Elə bunun nəticəsidir ki, indi dünyada ənənəvi kitabxanalarla yanaşı elektron kitabxanalar da mövcuddur. Çünki müasir kitabxanalarda elektron resursların yaradılmasına böyük tələbat var. İstifadəçi, əsasən öz maraq dairəsinə uyğun müxtəlif elm sahələrinə dair elektron resurslarla işləməyə üstünlük verir. Ona görə də müxtəlif sahələr üzrə mükəmməl, zəngin elektron resursların yaradılması, onun mütəmadi olaraq yeni məlumatlarla yeniləşdirilməsi zəruridir. Təbii ki, belə bir işi internet və texniki vasitələrin köməyindən istifadə etməklə həyata keçirmək mümkündür. Ölkədə kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması, onların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, müasir tələblərə cavab verən texnologiya və program təminatları ilə, Azərbaycan kitabxanalarının dünya informasiya məkanına daxil olmasının təmin edilməsi ilə əlaqədar kitabxana sahəsinin əməkdaşı olaraq deyə bilərəm ki, Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra hər sahədə olduğu kimi mədəniyyət sahəsinə də diqqət artırılmışdır. Azərbaycan Respublikasında müxtəlif tipli kitabxanaların daxil olduğu geniş kitabxana-informasiya şəbəkəsi mövcuddur. Bu şəbəkəyə kütləvi, elmi-texniki, uşaq, gənclər, tədris və musiqi məktəblərinin kitabxanaları, eləcə də müxtəlif dövlət qurumlarının tabeliyində olan kitabxanalar daxildir. F.Köçərli adına RUK-sı olaraq “İnformasiya cəmiyyətində uşaq kitabxanaları” mövzusu ilə bağlı vəsait işləməyi özümüzə borc bildik. Vəsaitin yazılmasında məqsəd respublikamızda fəaliyyət göstərən uşaq kitabxanalarına bu mövzuda köməklik etməkdir.

İnformasiya cəmiyyətində uşaq kitabxanaları

Kitabxana elmi informasiya, mədəniyyət, təhsil, tərbiyə müəssisəsi kimi çap əsərlərinin digər informasiya daşıyıcılarını toplayıb mühafizə edən, onların ictimai istifadəsini təmin edən, cəmiyyətin intellektual mənəvi potensialı inkişafına kömək göstərən sosial institutdur. Çünki kitabxana vətəndaşların informasiya tələbatını ödəmək üçün dünya biliklərinə açılan pəncərə, fasiləsiz təhsilin inkişafında imkanlı zəmin yaradan, mədəni dəyərlərin mühafizəsini təmin edən və nəsillərdən-nəsillərə çatdıran bir elm müəssisəsidir. Məhz kitabxanalar vasitəsilə cəmiyyətin intellektual potensialının formalaşması və inkişafı kimi funksiyalar yerinə yetirilir. Ümumiyyətlə, kitabxana-informasiya şəbəkəsinin inkişafı əhalinin mədəni səviyyəsinin yüksəlməsinə, onların fasiləsiz təhsilə və informasiyaya olan tələbatının ödənilməsinə imkan yaradır.

İnformasiyanın əldə olunmasında və müvafiq istiqamətə yönəldilməsində uşaq kitabxanalarının rolu kifayət qədər böyükdür. Məhz bu baxımdan əminliklə söyləyə bilərik ki, öz xidmət növlərini, oxucularla iş vərdişlərini, yeni texnologiyaların iş proseslərinə tətbiqini inkişaf etdirən kitabxanalar qloballaşan dünyanın, ümumilikdə informasiya cəmiyyətinin ayrılmaz tərkib hissəsidir.

Uşaq Kitabxanalarının işinin avtomatlaşdırılması və kitabxana fondlarının tədricən müasir informasiya daşıyıcılarına köçürülməsi, elektron mübadilə sistemlərindən, internetdən istifadə oxucuların son informasiya ilə məlumatlandırılmasına xidmət edir. Avtomatlaşdırma olmayan kitabxana müasir kitabxana

sayla bilməz. Hazırda kitabxanalarda CD fondları yaradılmaqdadır. Bu gün informasiyanın saxlanması, işlənməsi və ötürülməsi sahəsində yeni texnologiyalar tətbiq edilmədən kitabxana sahəsinin inkişafı mümkün deyildir. Buna görə də kitabxana proseslərinin avtomatlaşdırılması kitabxanaların inkişafının üstün istiqamətlərindən birinə çevrilməkdədir. Kitabxanaların metodik təminatının həmişəki məzmunu xeyli dəyişmiş və zənginləşmişdir. Bu, şübhəsiz ki, ilk növbədə kitabxana işinin inkişafı, cəmiyyətdəki informasiya proseslərinə inteqrasiyası ilə əlaqədardır.

Kitabxanalar meydana gələn gündən müasir günə kimi, cəmiyyətin və onun hər bir üzvünün tələbatını ödəmək və əsrlər boyu toplanmış informasiyanı gələcək nəsillərə çatdırmaq funksiyasını yerinə yetirirlər. Cəmiyyətin informasiyalaşmasında, informasiyadan inkişaf resursları kimi istifadə edilməsində, ən əsası isə informasiya mədəniyyətinin formalaşmasında kitabxanaların rolu əvəzsizdir.

Artıq hər birimizə məlumdur ki, dünya alimləri haqlı olaraq XXI əsrə “informasiya əsri” adlandırmışlar.

Yaşadığımız cəmiyyət isə informasiyalaşdırılmış cəmiyyət adlanır. İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyət- işçi qüvvəsinin əksər hissəsinin informasiyanın, xüsusilə onun yüksək keyfiyyət səviyyəsi olan biliyin istehsalı, mühafizəsi, emalı və reallaşması ilə məşğul olan cəmiyyətdir. Kitabxanaların ənənəvi kataloq sistemlərinin elektron kataloqlarla əvəzlənməsi, kitab verilişinin, oxucu qeydiyyatının, beynəlxalq informasiya mübadiləsinin yüksək texnologiyaların köməyi ilə həyata keçirilməsi istiqamətində mühüm işlər görülməkdədir. Bütün bunlar kitabxana-oxucu münasibətlərinin daha operativ şəkildə qurulmasına xidmət edir. Dövlət Proqramında nəzərdə tutulan tədbirlərin yerinə yetirilməsi kitabxana işində mühüm nəticələr əldə edilməsi üçün imkan yaradıb.

Uşaq kitabxanalarının fəaliyyəti avtomatlaşdırma və informasiya – kommunikasiya texnologiyalarının kitabxana işinə tətbiqi və idarə edilməsi, ədəbiyyatın elektron versiyasının yaradılması, elektron kataloqun təşkili proseslərinin idarə edilməsi və bu proseslərə nəzarət, veb-saytlarda informasiyaların tənzimlənməsi, turizmlə bağlı məlumatların yerləşdirilməsi kimi vəzifələri özündə birləşdirir. Kitabxana işçilərinin vəzifəsi isə dünya ədəbiyyatı nümunələrinin etibarlı şəkildə toplamaq, gələcək nəsillərə çatdırmaqla müstəqil və yaradıcı düşünən vətəndaşların formalaşmasına fəal yardım etməkdən ibarətdir.

Mədəni və tarixi irsimizin qorunub saxlanılması kitabxanaların inkişafına gedən yoldan keçir. Bu sahənin inkişaf etdirilməsi ilə yanaşı, kitabxanalarımızın dünya informasiya məkanına daxil olmasını təmin etmək istiqamətində də işlər görülməkdədir. XXI əsrin bizə

verdiyi imkanlar bu işin həyata keçirilməsini daha da asanlaşdırır.

Belə ki, informasiyalı cəmiyyət formalaşdırmağın əsas atributlarından birincisi bu sahədə informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının tətbiq edilməsidir. Məlumdur ki, kitab ənənəvi informasiya vasitəsi olaraq bütün zamanlarda öz aktuallığını qoruyub saxlayıb. Amma bəzən onların illərlə saxlanması, nəsil-dən-nəsilə ötürülməsində problemlər yaranır. Bu problemi aradan qaldırmaq üçün texnoloji baxımdan daha yaxşı inkişaf etmiş ölkələr zamanın tələbinə uyğun olaraq lazımi tədbirlər görüb. Elə bunun nəticəsidir ki, indi dünyada ənəvi kitabxanalarla yanaşı elektron kitabxanalar da mövcuddur. Çünki müasir kitabxanalarda elektron resursların yaradılmasına böyük tələbat var. İstifadəçi, əsasən öz maraq dairəsinə uyğun müxtəlif elm sahələrinə dair elektron resurslarla işləməyə üstünlük verir. Ona görə də müxtəlif sahələr üzrə mükəmməl, zəngin elektron resursların yaradılması, onun mütəmadi olaraq yeni məlumatlarla yeniləşdirilməsi zəruridir. Təbii ki, belə bir işi internet və texniki vasitələrin köməyindən istifadə etməklə həyata keçirmək mümkündür. Bu gün respublikamızda geniş kitabxana informasiya şəbəkəsinə malik olan kitabxanalar mövcuddur. Ölkədə kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması, onların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, müasir tələblərə cavab verən texnologiya və program təminatları ilə, Azərbaycan kitabxanalarının dünya informasiya məkanına daxil olmasının təmin edilməsi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 20 aprel 2007-ci il tarixli “Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında” Sərəncam

imzalamışdır. Sərəncam Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyinin birgə işi sayəsində həyata keçirilir. Belə ki, sərəncama əsasən kitabxanalar modernləşməli, müasir informasiya texnologiyaları ilə təmin edilməli, Azərbaycanın regionlarında fəaliyyət göstərən kitabxanalar təmir olunmalı, ölkənin iri kitabxanalarının elektron kataloqu və elektron kitabxanasının müasir standartlar səviyyəsinə qaldırılmalı və onun bazasında “Azərbaycan ədəbiyyatının virtual kitabxanası”nın oxucuların tam istifadəsinə verilməsini təmin etməlidir.

İnformasiya termini geniş anlayışdır, ondan müxtəlif elm sahələrində istifadə olunur. İnformasiya latınca “informatio” sözündən götürülmüş və obyekt, hadisə, fakt haqqında məlumat verilməsi, nəyinsə izah edilməsi deməkdir və hal-hazırda bizi əhatə edən aləmdə elmin elə bir sahəsi yoxdur ki, orada informasiya texnologiyalarının tətbiqindən istifadə olunmasın. Biz informasiyalaşdırılmış cəmiyyətdə, informasiya aləmində yaşayırıq. İnformasiyalaşdırma – insan sivilizasiyasının ümumi qaçılmaz inkişaf mərhələsidir. Məhz buna görə də informasiyalaşdırma elə bir vasitədir ki, bunun köməyi nəticəsində cəmiyyət özünü kifayət qədər tez dərk edir, bu vasitə ilə müasir şəraitdə lazım olan əsas məsələlər həllini tam və effektiv tapa bilir. İnformasiya - başqa sözlə faktiki verilənlər haqqında biliklərin toplusu və onlar arasındakı asılılığı təyin edir və sonda isə cəmiyyətdə tam strateji resurslara çevrilir. İnformasiyalaşdırma prosesləri təbiətdə və cəmiyyətdə həmişə çox mühüm rol oynamış və özünəməxsus sistem yaratmışdır. İnsana məxsus xüsusiyyətlər - nitq, təsəvvür, istehsal, elm və incəsənət,

idrak və dərkətmə, yadda saxlama, informasiyanın işlənilib hazırlanması və ötürülməsi çoxobrazlı və mürəkkəb proseslərdir. Yazının yaranması və yayılması, kitab çapı, dövrü mətbuat, teleqraf, telefon, fotoqrafiya, sonralar radio, televiziya və kompüter texnikası bu yolda ən mühüm amillərdən sayıla bilər. Kompüter texnikasının inkişafı sürətinə və miqyasına görə fenomenal sayıla bilər və bu proseslərin həyata keçirilməsində yeni informasiya texnologiyalarının tətbiqi cəmiyyətin bütün fəaliyyət sahələrində öz bəhrəsini verməkdədir. İnformasiya və kommunikasiya texnologiyaları cəmiyyətin inkişafına təsir göstərən vacib amillərdən birinə çevrilmişdir. Bir çox inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqinin verdiyi böyük üstünlüklərdən uğurla istifadə edirlər. Müasir cəmiyyətin inkişaf səviyyəsi onun informasiya infrastrukturunun inkişaf dərəcəsi ilə təyin olunur. İqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrdə demək olar ki, insan fəaliyyətinin bütün sahələrini əhatə edən güclü informasiya infrastrukturunu sürətlə inkişaf etməkdə davam edir və formalaşır.

Dünyada informasiya texnologiyalarına heç vaxt indiki qədər maraqla oyanmamışdır. Bu ölkələrdə informasiya və kommunikasiya vasitələrinin inkişafı əsasında əmək məhsuldarlığının artımı hiss olunacaq dərəcədə təmin olunmuş və təhsildə, məişətdə, səhiyyədə, ticarətdə, istehsalda həyat səviyyəsi yeni baxımda formalaşmışdır. Belə ki, hal-hazırda respublikada dövlət səviyyəsində dövlət və özəl qurumlarda informasiya və kommunikasiya texnologiyaları sahəsində bir sıra əhəmiyyətli dövlət proqramları və layihələr həyata keçirilmişdir.

Respublikada sosial-iqtisadi münasibətlərdə aparılan yenidənqurma, cəmiyyətdə həyat tərzinin demokratikləşməsi cəmiyyətin fəaliyyətinin bütün sahələrində informasiya təminatının strukturu və xarakterinin kökündən dəyişməsinə tələb edir. Yeni dövlət və ictimai təşkilatların əmələ gəlməsi, mövcud funksiyaların dəyişməsi və yaxud yenilərinin yaranması – bunların hamısı cəmiyyətdə informasiya tələbatının artdığını, informasiya axınının istiqamətini və tərkibinin dəyişməsinə, informasiyanın təqdim olunma formasını təyin edir.

Qeyd etdiyimiz kimi, müasir şəraitdə ölkənin sosial-iqtisadi, elmi-texniki inkişafının əsas məsələlərinin kompleks həlli və müdafiə qabiliyyətinin artırılması üçün yeni keyfiyyətdə informasiyalaşmış mühitin yaradılması zəruridir. Dünya təcrübəsi aydın şəkildə göstərir ki, informasiya və kommunikasiya texnologiyalarında geniş istifadə olunması ölkənin hərtərəfli inkişafına xidmət edir və məhz bu texnologiyalar əhalinin sosial iqtisadi vəziyyətində mövcud olan problemlərin həll olunması üçün tutarlı vasitələrdəndir. Tarixi-mədəni, ədəbi-bədii və elmi-fəlsəfi irsin toplanmasında, nəsildən-nəsilə çatdırılmasında və cəmiyyətin intellektual, mənəvi potensialının inkişafında kitabxanalar əvəzsiz rol oynayır. Kitabxana fondlarının müasir informasiya daşıyıcıları ilə zənginləşdirilməsi, dünyanın qabaqcıl kitabxana-informasiya müəssisələrinin təcrübəsindən istifadə edilməsi, elektron məlumat bazalarının yaradılması dövrümüzün vacib məsələlərindən biridir. Müasir informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin bir sıra müsbət keyfiyyət göstəriciləri, üstünlükləri, spesifik

xüsusiyyətləri var ki, məhz bu xüsusiyyətlər onu özündən əvvəlki cəmiyyətlərdən fərqləndirir.

Bu spesifik xüsusiyyətləri aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

-İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyət – yeni tipli cəmiyyətdir. Bu cəmiyyət özündən əvvəlki cəmiyyətlərdən öz texnologiyalarına (xüsusilə informasiya texnologiyalarına) görə fərqlənir;

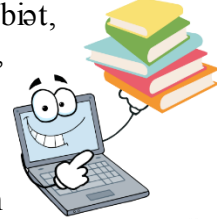
- İnfomasiyalaşdırılmış cəmiyyət – bilik cəmiyyətidir. Bu cəmiyyət hər bir insanın, cəmiyyətin bilik almasını təmin edir, onlara informasiya mənbələrindən maneəsiz istifadə etmək imkanını yaradır;

- İnfomasiyalaşdırılmış cəmiyyət – global cəmiyyətdir. Bu cəmiyyətdə informasiya mübadiləsinin nə vaxtı, nə məkanı, nə də siyasi sərhədləri var. Şübhəsiz ki, informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin sadələşdirdiyimiz xüsusiyyətləri ilk olaraq öz əksini kitabxanalarda təcəssüm etdirir. Çünki, məhz kitabxanalar əsrlər boyu zəngin informasiyanı toplayıb mühafizəsini və cəmiyyətin ondan istifadəsini təşkil etmişdir. Əgər kitabxanalar olmasaydı, indi heç bir müasir informasiya cəmiyyətindən söhbət gedə bilməzdi. Lakin, məhz kitabxanaların əsaslı iştirakı ilə müasir informasiya cəmiyyətini formalaşdırmaq mümkün olmuşdur. Buna görə də müasir kitabxanalarda informasiyanın toplanması, saxlanması və yayılması vasitələrinin təkmilləşdirilməsi ilə paralel olaraq informasiyanın axtarışı və informasiyanın işlənməsi vasitələri də modernləşdirilməlidir. Belə ki, informasiyalaşdırma oxucuların informasiya tələbatının operativ və dolğun

ödənilməsi üçün, kitabxanaçıların qarşısına qoyulan peşəkar tələblərə, bütün kitabxana proseslərinə o cümlədən oxuculara xidmət işinin təşkili və texnologiyasına köklü dəyişikliklərin edilməsini tələb edir. İnformasiya əsri kimi qiymətləndirdiyimiz XXI əsr eyni zamanda mütləhin geniş yayıldığı, kütləvi xarakter daşdığı əsr kimi də formalaşmışdır. Məhz bu dövrdə mütləh həyatın ictimai hadisəsinə çevrilmişdir. Buna görə də müasir informasiyalaşdırılmış cəmiyyətdə mütləhyə, onun mahiyyətinə, prinsipinə, məzmun və quruluşuna cəmiyyətin sosial-iqtisadi həyatında gedən proses kimi baxılır. Mütləhin fərdi psixoloji proses olmasına baxmayaraq, o cəmiyyətin sosial həyatına, mövcud marağın məhsulu olan yeni ideyaların yayılmasına imkan yaradır. Mütləh hər bir insanın şəxsiyyət kimi formalaşmasında böyük rol oynayır. Belə ki, insan mütləh edərək öz dünya görüşünü, biliklərini, həyat təcrübəsini, mənəviyyatını, nitq qabiliyyətini daha da artırır. Mütləhin xeyirlərini sadalamaqla yeni bir kitab ərsəyə gətirmək olar. Uşaqlarda mütləh vərdişlərinin erkən yaşlarda aşılması olduqca vacib amillərdən biridir. Çünki çox mütləh edən uşaqların intellekti daha sürətlə inkişaf edir.

Bir uşaq kitabxanası olaraq F.Köçərli adına Uşaq Kitabxanasının əsas məqsədi uşaqlarımızın gələcək həyatına yeni dəyərlər gətirmək, tez-tez dəyişən, inkişaf edən rəngarəng dünyamızda uşaqlarımızın mütləh aləmini zənginləşdirmək, dünyagörüşünü artırmaq, hər cürə yeniliklərə qarşı onların daha savadlı, daha zəkalı böyüməsinə təkan verməkdir.

Müasir informasiyalaşmış cəmiyyətdə mütalənin rolu xüsusilə əvəzsizdir. Çünki, təbiət, cəmiyyətin inkişaf qanunauyğunluqlarını, elm və texnikada baş verən dəyişiklikləri, bəşəriyyətin əldə etdiyi nailiyyətlərin mahiyyətini dərk edib mənimsəmək üçün mütalə ən səmərəli vasitədir. Dünyanın qabaqcıl ölkələrində istehsalın yeni texnika ilə silahlanması, yeni elmi kəşflərin, elmi nailiyyətlərin yaranması, dünyada gedən ictimai-siyasi proseslər mütaləni obyektiv, sosial zərurətə çevirir. Mütalənin mahiyyətini açarkən məlum olur ki, mütalə hər hansı bir mətnə verilmiş məlumatı əxz etməyə yönəlmiş psixoloji proses olub, kommunikasiya- əlaqə fəaliyyətidir. Mütalə həm ayrı-ayrı fərdlərin, həm də bütövlükdə cəmiyyətin həyatının bütün sahələrinə bilavasitə təsir edir. Buna görə də mütaləni bəşəri problem kimi qiymətləndirmək lazımdır.

İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyətin formalaşması və tərəqqisi mütalə prosesinin nəticəsidir. Cəmiyyətin bütün inkişaf istiqamətlərini insan təfəkkürü formalaşdırmaqla yanaşı təkmilləşdirir. Mütalə isə insan təfəkkürünü zənginləşdirir, düşünmə qabiliyyətini artırır.

Cəmiyyətin informasiyalaşdırılması prosesini yüksək səviyyədə təşkil etmək üçün bu işi ilk olaraq kitabxanalardan başlamaq lazımdır. Danılmaz faktdır ki, cəmiyyət informasiyanın ən mühüm vasitəsi olan kitab və kitabxanasız keçinə bilməz.

Kitabxanalar informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin informasiya müəssisəsinin ən mühüm vasitəsidir. Müasir informasiyalaşdırılmış cəmiyyətdə elm və texnikanın sürətlə inkişaf etməsi onun bütün fəaliyyət sahələrinə

tətbiqini tələb edir. Bu baxımdan müasir kitabxanalar da informasiya texnologiyaları olmadan lazımi səviyyədə inkişaf edə bilməz. İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyətdə kitabxanalara yeni informasiya texnologiyalarının tətbiqi onların qarşısında çox geniş imkanlar açır, fondun, informasiya ehtiyatlarının mühafizə edilməsi və xidmət işində, oxucuların tələbatının ödənilməsində yaranan problemləri asanlaşdırmağa, onları həll etməyə imkan verir.

Müasir kitabxanaşünaslığın təzahür forması kimi yeni texnologiyaların tətbiqi ilə əlaqədar kitabxanalar oxuculara yeni on-line xidmət növünü təklif edirlər ki, internet bu xidmət növünün həyata keçirilməsində əvəzsiz vasitədir. İnternet həm də kitabxanaların yeni informasiya resursları ilə zənginləşməsini təmin edir. İnternet və on-line xidməti kitabxanalara imkan verir ki, onların informasiya ehtiyatlarından və məlumat bazalarından ölkədən kənar da istifadə olunsun. Deyilənlərdən aydın olur ki, informasiyalaşdırılmış cəmiyyətə keçidlə əlaqədar olaraq kitabxanaların əhaliyə xidmət formaları zamanın tələbinə uyğun olaraq dəyişdirilməlidir. Lakin, yaxşı olardı ki, kitabxanadaxili ənənəvi xidmət üsullarının təkmilləşdirilməsinə daha çox üstünlük verilsin. Xüsusilə bu məsələyə uşaq və məktəb kitabxanalarında böyük diqqət yetirilməlidir. Çünki, uşaq kitabxanalarında texnologiyaların və xidmət işinin tamamilə dəyişdirilməsi yeni müsbət nəticələrin alınmasına deyil, əksinə, bir sıra neqativ halların ortaya çıxmasına səbəb ola bilər. Bu neqativ hallar ilk növbədə öz əksini uşaq mütaliəsinin təşkilində göstərir. Bəzən uşaqlar aşağıdakı problemlərlə üzləşir:

1. Müəliə böhranı – bu zaman elektron sənəd daşıyıcıları uşaqların tərbiyə sistemini əhatə edə bilmir. Müəliə prosesi pozulur, uşaqların tələbatı bəsit formada ödənilir. Müəliyə rəhbərlik nəzarətdən çıxır. Elektron sənəd daşıyıcılarının texnoloji tətbiqi demək olar ki, informativ xarakter daşıyır və qismən müəliə böhranına şərait yaranır;

2. Müəliə azadlığının pozulması – Bu proses müəliə üçün zaman və məkan tələbinə uyğun gəlmir. Uşaq tərbiyə sistemi, xidmət işinə differensial yanaşma pozulur, müəliyə meyl olan yeniyetmə istədiyi vaxt və istədiyi yerdə müəliə edə bilmir. Ənənəvi infomrasiya daşıyıcısı olan kitab, kitabça istənilən vaxt, istənilən məqamda müəliə edilə bilər.

3. Müəliə hüququ – bəllidir ki, elektron nəşrlər və onların texnoloji tətbiqi uşaqların informasiya tələbatını tam ödəyə bilmir. Müəliyə ehtiyacı olan uşaq oxucusu bu zaman ancaq virtual məkan axtarır bu isə onun müəliə hüququ ilə uyğun gəlmir. Beləliklə, burada ənənəvi müəliə sisteminə daha çox ehtiyac duyulur. Çünki, bu uşaqların müəliə hüququna uyğun gəlir.

Hal - hazırda Uşaq kitabxanalarının qarşısında aşağıdakı vəzifələr durur.

-Uşaqlarda müəliə və təlimə olan maraq və bundan sevinc duymaq qabiliyyətini inkişaf etdirmək və dəstəkləmək;

- İnformasiya cəmiyyətində zehni azadlığın demokratik prinsiplərinə əsaslanan fəal vətəndaş mövqeyinin tərbiyə edilməsinin vacib şərti olması ideyasının təəssübkeşliyi.

Uşaqlarda təfəkkürün v  digər  xsi keyfiyyətlərin formalaşması məhz mütaliə prosesi zamanı bař verir. Yəni uřaq kitabxanalarında mütaliə sistemli və ardıcıl təşkil edilməlidir. Bu onların təfəkkür tərzinin formalaşmasına müsbət təsir göstərir. Uřaq mütaliəsinin təşkili mühüm kitabxana prosesi kimi ənənəvi metodlara daha çox söykənməlidir. Qeyd edək ki, bu fikirlər xarici ölkə kitabxanaları t r f nd n dəstəklənir. Kitab uřaq arzu və xəyallarını ger ekl şdir n sehrl  vasitədir. Hələ ömrünün ilk ill r nd n kitab k rpe ilə iřl m nin bir hissəsi olmalıdır. Mütaliə uřaqların mənəvi aləminin formalaşmasına, fəallaşmasına, yüksək mənəvi keyfiyyətlərin t rbie edilməsinə mühüm təsir göstərən vasitədir. Daha konkret desək, kitabxanalar uřaq mütaliəsinin t şkilat sıdır.

Müasir kitabxanaş naslıđın yeni təzahür forması kimi kitabxanalara təkcə müxtəlif s n d rl n əldə olunduđu yer kimi deyil, eyni zamanda uřaqların informasiya ilə təmin olunması prosesinin əsas t şkilat sı kimi də baxılır. Uřaq t f kk r  hələ tam formalaşmamıř olduđundan onların mütaliəsinə nəzarət, r hb rl k etmək, və ya istiqamətləndirmək zəruridir. Bu iřd  hər řeyd n öncə uřaqlarda çoxcəhətli marađın g c n  nail olmaq lazımdır. Həmçinin uřaqlarda yüksək mütaliə mədəniyyətini t rbie etmək zəruridir. Mütaliə mədəniyyəti t rbieyi sistemi dərin elmi izah tələb edir. Uřaqlıq dövründən yeniyetməlik d vr n  v  digər yař d vr n  keçiddə uřaqlar qarřlarına çıxan müxtəlif problemləri həll etmək  c n tələb olunan v rdiř v  təcrübəni kitabxananın bilavasitə iřtirakı ilə təşkil edilən mütaliənin köməyi ilə qazanırlar. Buna görə də uřaqlarda mütaliə mədəniyyəti t rbieyi, formalařdırılması ilə həm

ailədə, həm də pedaqoji qaydada məktəb və kitabxanalarda məşğul olunmalıdır. Çünki, bu günün uşağı gələcəyin informasiya resurslarının istifadəçisidir və uşağın gələcəkdə bu resurslardan necə istifadə etməsi kitabxanaçıdan olduqca asılıdır. Bu zaman uşaqlara fərqli yanaşmaq vacibdir. Məsələ ondadır ki, onlar kitabxanaçının köməyinə və uşaqlarla işləmə bacarığına dərin ehtiyac hissi duyurlar.

Uşaqların mütləsinə rəhbərlik edərkən kitabxanaçı əsasən 3 məsələyə xüsusilə diqqət yetirməlidir:

1. Kitab seçməkdə uşağa kömək etmək;

2. Seçilən kitabın oxunmasına həvəs yaratmaq;

3. Seçilən kitabın səmərəli mütləsi üçün səmərəli istiqamət vermək.

Sadaladığımız xüsusiyyətlərə riayət olunarsa uşaqların mütləsi ardıcıl inkişaf edərək və gələcəkdə daha da təkmilləşərək daha yaradıcı xarakter daşıyır.

Bildiyimiz kimi, müasir kitabxanaşünaslığın yeni təzahür formaları kimi qlobal informasiya məkanında kitabxanalarda kompüter texnologiyalarından olduqca geniş istifadə olunur. Bu çox mühüm əhəmiyyətə malikdir. Çünki, hazırda kompüterlərə uşağın diqqətini cəlb edən vasitə, kitabxanaya gedən yeni bir yol, kitaba olan marağı oyadan vasitə kimi baxılır. Məhz kompüterlərin köməyi ilə toplanmış bibliografik informasiya əsasında oxucu növbəti mərhələdə kitab rəfinə müraciət edir. Virtual məkanla real kitabxanalar arasında olan bu özünəməxsus körpü kitabxanaların inicinin formalaşmasına, yeni və ənənəvi informasiya

vasitələrinin paralel inkişaf etməsinə, kitabxanaların əsas intellektual məkana çevrilməsinə kömək edir.

Məhz kitabxanaşünaslığın nailiyyətidir ki, qlobal informasiya məkanında informasiya texnologiyasının sürətlə inkişaf etməsinə baxmayaraq, kitab nəzərə çarpacaq dərəcədə öz real yerini və əhəmiyyətini qoruyub saxlaya bilmişdir. Belə ki, texnologiya aləminə qarışmış kitab əsl danışmaq aləti olub, ağıl, dərrakə və yaradıcılığı birləşdirir. Uşağın inkişaf etməsində bilik hərəkətverici qüvvədir. Bu biliyi uşaq əsasən mütaliə prosesi zamanı qazanır. Uşaq kitabxanaları intellektual azadlığın müdafiəçisi və məqsədyönlü mütaliənin təşkilatçısı rolunda çıxış edir ki, burada elektron informasiya vasitələri ilə yanaşı kitabxananın real fondunun da inkişafını nəzərdə tutur. Müasir dünya kitabxanaşünaslığının yeni təzahür forması olaraq uşaqlara daim, fasiləsiz sürətdə informasiya axtarışı strategiyasını öyrətmək lazımdır. Çünki, uşaq kitabxanaları bu gün uşaqları təhsil, yaradıcılıq, təşkilati məsələlərə dair sənəd və biblioqrafik informasiyanın həm ənənəvi, həm də texniki vasitələrlə təmin edən bir mərkəzdir. Uşaq mütaliəsinin təşkili özündə çoxaspektli, mürəkkəb, kompleks problemləri ehtiva edir. Bu problemləri həll etmək üçün onlara məqsədyönlü şəkildə, sistem nöqtəyi-nəzərindən yanaşmaq lazımdır.

Müasir kitabxanaşünaslığın yeni təzahür forması kimi sistemli yanaşma nöqtəyi-nəzərindən uşaq mütaliəsinin təşkili əsasən aşağıdakı hallarda aparıla bilər:

1. uşaqların intellektual, mədəni və psixoloji inkişafının göstəricisi kimi (diqqət, yaddaş, obrazlı və məntiqi təfəkkür, nitq və davranış mədəniyyəti və s.);
2. - uşaq tərbiyə sistemi (mənaevi, əxlaq, peşə, estetik və ideoloji);
3. - uşaqlarla işləyən kitabxanaların əsas funksiyaları kimi (elm, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə);
4. - uşaq oxucularının yaş kateqoriyası kimi (I məktəbəqədər, 2. I-III sinif kiçik məktəbyaşlılar,
5. IV-VI sinif orta məktəbyaşlılar, 4.IX-XI böyük məktəbyaşlılar); - kitabxanada iş forması kimi (əyani, şifahi, fərdi, kütləvi, yazılı və s.);
6. - kitabxana şöbələrinin quruluşu kimi (abonement, oxu zalı, sərgi zalı, soraq-biblioqrafiya şöbəsi və s.);
7. - uşaq mütaliəsinə təsir göstərən digər müəssisələrlə qarşılıqlı fəaliyyət kimi.

Uşaqların psixoloji inkişafında nağılların rolu əvəzsizdir. Folklor uşaqlarda psixoloji diskomfort hissini uzaqlaşdırmağa kömək edir, onların fantaziyasına qida verir. Nağıllarda başqa ədəbiyyatlardan fərqli olaraq, uşaqların xarakterinin inkişafı üçün vacib nümunələr göstərilir. Uşaq ədəbiyyatının mütaliəsi uşaqlarda biliyə həvəsin, müşahidəçiliyin və diqqətin inkişafına əsaslı təsir göstərir, dərk etmə prosesini emosional cəhətdən

rəngarəng edir. Uşaqlara mütaliə etmək üçün ilk növbədə daha sadə ədəbiyyatı tövsiyə etmək zəruridir. Eyni zamanda uşaqlarla böyüklərin birgə mütaliə edəcəkləri kitablara da xüsusi diqqət yetirmək vacibdir. Uşaq mütaliəsini təşkil edərkən qeyd etmək lazımdır ki, məktəbəqədər yaşlı uşaqların və ibtidai sinif şagirdlərinin mədəni, intellektual və psixoloji inkişafı əsasən onların özünün inkişafına meyilli olması və ətraf aləmi tanımağa olan tələbatı ödəmək üçün oxunmuş kitablar haqqında söhbətlər, müsabiqələr, ədəbi oyunlar, mühazirələr və s. daxildir. Uşağın böyüməsində əsas məsələ, onda özünü müsbət qiymətləndirmənin inkişafıdır. Başqa sözlə uşaq özündə şəxsi mənlilik hissənin inkişafına böyük ehtiyac duyur ki, bu da onun gələcəkdə xoşbəxtliyinə, effektiv yaşamasına və işləməsinə səbəb olur. Özünü pis və köməksiz hiss edən uşaqlar böyükələrin tələblərinə uyğun olmaları və “mənsizlik” olmamaları kimi fikirlərdən əzab çəkirlər. Belə uşaqlar heç vaxt özlərində pozitiv, fərdi və mədəni keyfiyyətləri inkişaf etdirə bilmirlər. Şübhəsiz ki, suallar və məsələlər sistemi əsasında yazılmış kitablar haqqında söhbətlər çox əhəmiyyətlidir. Belə kitablar nəinki uşaqların yaddaş və diqqətin nə dərəcədə inkişaf etməsini müəyyənləşdirir, eyni zamanda əsərin ideyasını daha dərindən başa düşməyə, baş verən hadisələri öz təsəvvürləri ilə müqayisə etməyə və real qiymətləndirməyə imkan verir. Bunlardan əlavə söhbətlər zamanı uşağın lüğət bazası zənginləşir, nitqi formalaşır, mütaliə edilmiş ədəbiyyata öz münasibətini bildirir, məntiqi olaraq düşünür. Oxunmuş ədəbiyyatın mütaliədən dərhal sonra və bir neçə müddətdən sonra müqayisə edilməsi uşağın uzunmüddətli və qısamüddətli yaddaşını inkişaf etdirməyə kömək edir. Belə söhbətlərin sistemli olaraq

aparılması ona gətirib çıxarır ki, edilən hər bir növbəti mütaliə daha yaradıcı və məqsədyönlü olur. Kitabxananın ən mühüm funksiyalarından biri informasiya funksiyasıdır. Uşaq mütaliəsinin təşkilinə tətbiq edilən bu kitabxana funksiyasının reallaşmasının əsas istiqaməti uşaqların kitablarla işləməsi üçün rahat, lazımı şəraitin yaradılmasıdır. Məlumdur ki, məktəbəqədər yaşlı uşaqların psixologiyasının inkişafına daha çox rəngarəng, qeyri-adi faktlar və onlara əvvəllər məlum olmayan biliklər güclü təsir göstərir. Uşaqlarda mütaliyəyə olan marağın inkişaf etməsi üçün müasir nəşriyyatlar kitabxanaçıların qarşısında geniş imkanlar açır. Əsas şərt odur ki, belə nəşrlər kitabxanaların fondlarında özünə yer tapsın və sərgilərdə nümayiş etdirilsin. Bu kitablarla tanışlıq uşaqların qavrayışını, təxəyyül və yaddaşını inkişaf etdirir. Uşaqlarla işləyərkən onların müxtəlif tipli və janrlı ədəbiyyata olan marağını qoruyub saxlamaq və inkişaf etdirmək zəruridir. Bunu əyani təbliğatın, kitabillüstrasiya sərgilərinin, tövsiyə siyahılarının köməyi ilə həyata keçirmək olar. Uşaqlarla kitabxana işinin əsas xüsusiyyətlərindən biri uşaqların yaş və psixoloji xüsusiyyətlərinə əsaslanan əyani təbliğatdır. Əyani təbliğatdan məqsədyönlü şəkildə istifadə olunması uşaq kitabxanasında ənənəvi funksiyaların reallaşmasını tələb edir. Bunlardan əksəriyyəti yeni texniki vasitə və imkanların yaradılması ilə əlaqədar yeni inkişaf istiqamətləri və ciddi dəyişikliklərə uğramışdır. Bu üstün cəhət uşaq kitabxanalarının təhsil, tərbiyə və informasiya funksiyalarının həllində əyani təbliğatdan istifadə etməyin səmərəliliyini əsaslandırmağa və aşkara çıxarmağa imkan verir. Məhz buna görə də uşaq kitabxanalarında əyani təbliğatdan istifadə bütövlükdə

uşaqlarda kitabxana işinin effektivliyini təmin etməyə yönəlmiş səylərin əsasını təşkil edir. Uşaq kitabxanalarında əyani təbliğatdan istifadə müasir dövrdə xüsusilə aktualıq kəsb edir. Bu iş kitabxanalarda sistemli şəkildə aparılmalıdır. Çünki, sistemli yanaşma əyani təbliğatın tətbiqinin səmərəliliyinin nəzəri əsasını təşkil edir. Uşağa əyani vasitələrlə yanaşmaqla biz onlara olan münasibəti daha səmərəli edirik, onlara bir şəxsiyyət kimi hörmət göstəririk. Nəticədə mütləq prosesi zamanı oxunan ədəbiyyatın emosional, estetik tərbiyəvi xüsusiyyəti oxucuya daha çox təsir edir. Qeyd edək ki, uşaq kitabxanalarında əyani təbliğatdan istifadə uşaqlarda obrazlı təfəkkürün inkişafına və mütləq prosesinə estetik yanaşmaya əsaslı təsir göstərir. Müasir dövrdə əksər uşaqlar virtual vasitələrdən istifadə etməklə informasiya əldə edə bilirlər. Hətta son zamanlar kitabxanalarda kompüter texnologiyasına əsaslanaraq fəaliyyət göstərən şöbələr daha çox üstünlük qazanırlar. Sözsüz ki, kompüterlə gündəlik iş uşaqlara informasiya əldə etməyin spesifik metodlarını öyrənir. Lakin, bu halda uşaq mütləqi dərin biliklərin qazanılmasına əsaslanmır. Buna görə də kitabxanaların əsas vəzifəsi uşaqları ənənəvi mütləq üsullarına yönəltməyə istiqamətləndirib. Kitabxanalar mədəniyyət instinktinin etibarlı saxlanması üçün uşaqları ənənəvi mütləqə qaytara bilər. Çünki, məhz mütləq uşaqların əldə etdikləri biliklərin uzun müddət hafizədə qalması üçün ən etibarlı vasitədir. Eyni zamanda uşaqlara çap əsərlərinin elektron versiyalarında istifadənin təşkili problemi və bu tipli mütləq mədəniyyətinin formalaşması problemi həllinə ciddi ehtiyac duyulan problemlərdir. Bu problemlər mütəxəssislərdən xüsusi tədqiqatların aparılmasını tələb

edir. Bu gün qlobal informasiya məkanında kitabxanalar milli, beynəlxalq, regional informasiya mübadiləsi sisteminin yaradılıb inkişaf etdirilməsində, informasiya və bilik bazarının yaradılmasında, cəmiyyətin peşə və ümumi mədəni, intellektual səviyyəsinin yüksəldilməsində mühüm rol oynayırlar. İnformasiya cəmiyyəti və biliklər cəmiyyətinin qurulmasında kitabxanaların üzərinə böyük vəzifələr düşür. Kitabxanalar əhalinin bütün təbəqələrinə informasiya xidməti göstərən yeganə sosial institutdur. Məhz kitabxanalar vasitəsilə cəmiyyətin intellektual potensialının formalaşması və inkişafı kimi funksiyalar yerinə yetirilir. Ümumiyyətlə, kitabxana-informasiya şəbəkəsinin inkişafı əhalinin mədəni səviyyəsinin yüksəlməsinə, onların fasiləsiz təhsilə və informasiyaya olan tələbatının ödənilməsinə imkan yaradır. Kitabxanalar qloballaşan dünyanın, ümumilikdə informasiya cəmiyyətinin ayrılmaz tərkib hissəsidir. Hazırda kitabxanalarda CD fondları yaradılmaqdadır. Bu gün informasiyanın saxlanması, işlənməsi və ötürülməsi sahəsində yeni texnologiyalar tətbiq edilmədən kitabxana sahəsinin inkişafı mümkün deyildir.

Müasir dövrdə kitabxana işçiləri, metodistlər kitabxanaların metodik təminatı anlayışının mahiyyətinin dərinədən dərk edilməsi üçün müasir dövrdə dünya informasiya məkanında baş verən yeni prosesləri, bu proseslərlə əlaqədar kitabxanaların fəaliyyətində meydana gələn konseptual dəyişiklikləri dərinədən öyrənir və tətbiq edirlər. Məlum olduğu kimi, son illər kitabxana şəbəkəsinin genişləndirilməsi, onun maddi – texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, fondların zənginləşdirilməsi, dünya kitabxanaları ilə faydalı

əlaqələrin qurulması istiqamətində dövlətimiz tərəfindən məqsədyönlü tədbirlər görülür.

Uşaq və məktəb kitabxanalarının metodiki mərkəzi olaraq F.Köçərli adına kitabxananın əsas məqsədi uşaqlarımızın gələcək həyatına yeni dəyərlər gətirmək, uşaqlarımızın mütaliə aləmini zənginləşdirmək, dünya görüşünü artırmaq, onların daha savadlı, daha zəkalı böyüməsinə təkan verməkdir. Uşaqları mütaliyəyə cəlb etmək üçün ənənəvi üsullarla yanaşı, müasir formalardan da istifadə etmək lazımdır. Ancaq ənənəvi təbliğati da müasir dövrün tələblərinə uyğun olaraq həyata keçirmək lazımdır. F.Köçərli adına Respublika Uşaq kitabxanası informasiya təminatı istiqamətində fəaliyyətinin səmərəsinin artırılması, inkişafı və təkmilləşdirilməsi məqsədilə günün tələbləri səviyyəsində mütərəqqi iş üsullarından istifadə edir. Kompüter texnologiyalarının tətbiqi, ənənəvi informasiya mənbələrin elektron daşıyıcılara köçürülməsi, CD-ROM texnologiyaların tətbiqi, informasiyanın təqdim etmək imkanları və bir sıra başqa işlərin həyata keçirilməsi üçün səy göstərərək uğurlar əldə edirlər. Firidun bəy Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası Azərbaycanda uşaqlara xidmət göstərən bütün uşaq kitabxanaları üçün elmi-metodik mərkəzdir. F. Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası öz iş prosesini dünya kitabxanaları səviyyəsində çatdırmağa səy göstərir. F. Köçərli adına RUK- sı respublika uşaq kitabxanalarının işini toplayıb analiz və sintez edir, onların hesabatını hazırlayıb rəhbər orqanlara çatdırır, elmi-tədqiqat işləri aparılır, qabaqcıl təcrübəni bütün ölkəyə yayır, rayonlara ezamiyyələr edir, yeni layihələrin işlənməsində və kitabxananın tədbirlərində yaxından iştirak edir. Elmi-metodika şöbəsində ixtisasa

aid elmi-kütləvi yazılar, əlamətdar və tarixi günlərlə bağlı metodik vəsaitlər çap olunur və bu vəsaitlər uşaq kitabxanalarına göndərilir. Yubiley günləri ilə bağlı yazılarda görkəmli şəxsiyyətlərin, yazıçı və şairlərin kitabxana-bibliografiya qaydası ilə təbliğ olunmasının metodikası verilir. Bu məqsədlə saytımızda(www.clb.az) kitab adidləri rubrikası açılmış və orada qızıl fonddan bəzi kitabların təqdimatı hazırlanaraq oxucuların diqqətinə çatdırılır. Milli dəyərlərimizin qorunması və təbliği işində kitabxana bir sıra tədbirlər həyata keçirir. F. Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının qarşısında duran mühüm vəzifələrdən biri oxuculara metodika, bibliografiya və elmi informasiya xidmətini dünya kitabxanaları səviyyəsinə qaldırmaq, oxucuların tələbatını ödəmək üçün yeni informasiya texnologiyalarını tətbiq etmək, İnternet şəbəkəsinin elektron ehtiyatlarından istifadə etməkdir. Oxucularda informasiyaya tələbatın nə dərəcədə olduğunu öyrənmək məqsədilə kitabxanamızda “Bilmək istəyirik ki...” adlı rəy sorğusu keçirildi. Rəy sorğusu oxucuların yaş səviyyəsini nəzərə alaraq iki formada- məktəbəqədər və kiçik yaşlı oxucular üçün ayrı, orta və böyük yaşlı oxucular üçün ayrılaraq tərtib olunmuşdu. 87 oxucu arasında aparılan rəy sorğusundan belə məlum oldu ki, onlarda nağıllara, bədii ədəbiyyata maraq güclüdür. Oxucular əsasən kitabxanaya dərslər tapşırıqlarını yerinə yetirmək məqsədilə gəlsələr də yeni ədəbiyyatla da maraqlanırlar və oxuyurlar. Rəy sorğusunda hansı nağılı və yaxud əsəri sevdiklərini və nə səbəbdən həmin əsərin qəhrəmanına bənzəmək istədiklərini qeyd ediblər. Sorqudan bir daha məlum olur ki, kitabxanaya gələn oxucular kitabxanamızda tərtib olunmuş kitab sərgiləri ilə tanış olurlar və kitabxanamızın xidmətindən razıdırlar.

Bundan əlavə şöbəmiz tərəfindən oxucuların informasiya tələbatını öyrənmək, uşaq ədəbiyyatının oxucular arasında təbliği və mütaliyə həvəsi artırmaq məqsədilə “Oxucu və kitabxana” adlı rəy sorqusu tərtib olunmuş və Bakı şəhər uşaq kitabxanaları – 13 kitabxana arasında monitorinqlər keçirilmişdir. Kitabxanada və kitabxanadan kənar apardığımız şifahi sorğulara əsasən oxucular onu da qeyd edir ki, kitabxanada internet şəbəkəsinin olmağı vacibdir. Əgər internet şəbəkəsi fəaliyyət göstərərsə onlar bəzi informasiyalara görə internet klublara üz tutmazlar. Müşahidə apardığım kitabxanaların hamısında uşaq ədəbiyyatına və uşaq dövrü mətbuatına ehtiyac çoxdur. Kitabxanalarda uşaq ədəbiyyatını prezidentin sərəncamı ilə çap olunan, Milli Kitabxanadan və bizim kitabxanadan hədiyyə verilən kitablar təşkil edir. “Beşik”, “Tutu”, “Çaşıoğlu”, “Altun” və s. nəşriyyatlardan bu kitabxanalarda uşaq ədəbiyyatı yox dərəcəsindədir. Heç bir kitabxanada internet şəbəkəsinə, az sayda kompüter avadanlığına rast gəlinmədi. Müşahidələr göstərir ki, kitabxanalarda şifahi xalq ədəbiyyatına- “Koroğlu” dastanına, Paşa Əfəndiyevin “Azərbaycan Şifahi Xalq Ədəbiyyatına”, nəfis tərtibatlı əlvan uşaq nağıllarına- Ş.Pero, Andersen, Hofmanın kitablarına, xarici ədəbiyyata – Molyer, Drayzer, Qalileo Qalileyin “100 il tənhalıq” əsərinə, rus ədəbiyyatına, Azərbaycan klassiklərinin rus dilində olan əsərlərinə, Ziya Bünyadovun “Azərbaycan tarixi” kitabına, təbiət üzrə ədəbiyyatlara, intellektual, əyləncəli oyunlara, məktəb proqramı ilə bağlı testlərə tələbat böyükdür. Bunlarla yanaşı oxucuların çox hissəsi bədii ədəbiyyatın mütaliəsinə ilə də məşğul olurlar. Yazıçı Varisin, Çingiz Abdulayevin və bir çox yazıçıların yeni kitablarının

kitabxanada az olmasından şikayətləndilər. Qeyd edirəm ki, bu ədəbiyyatlar kitabxanalarda vardır, lakin tələbat çox olduğundan kitab çatışmamazlığı oxucuları qane etmir. Hər bir kitabxanada səyyar xidmət fəaliyyət göstərir. Kitabxanalar ərazilərinə yaxın məktəb və bağçalara səyyar xidmət göstərir. Məruzəmin sonunda qeyd etmək istəyirəm ki, monitorinq keçirdiyim kitabxanalar imkan daxilində uşaq ədəbiyyatı, uşaq dövrü mətbuatı və texniki avadanlıqlarla təmin olsun. Belə olarsa kitabxanalarda oxucuları mütləq cəlb edilməsi və işin keyfiyyəti daha yüksək olar. İnformasiya texnologiyasından istifadəyə axın gücləndiyindən oxucular informasiyanı bir neçə mənbədən (kitab və internet) almağı üstün tuturlar. Bununla əlaqədar olaraq oxucularda mütləq həvəsi artırmaq məqsədilə metodistlər ictimaiyyət və oxucular arasında ilin sonunda “Kitab və internet” mövzusunda sorğu keçirmişdir. Apardığımız sorğu nəticəsində bir çox suallarımıza cavab tapdıq. Məlum oldu ki, oxucuların çox hissəsi daha çox kitabı ənənvi qayda ilə oxumağa üstünlük verdi, amma bununla yanaşı kitabxanada internet şəbəkəsinin olmasını vacib və internetdə kitab sifariş verib oxumağın rahat olduğunu da qeyd etdilər.

İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyətə keçidlə əlaqədar olaraq kitabxanaların əhaliyə xidmət formaları zamanın tələbinə uyğun dəyişdirilməlidir. Xüsusilə də bu məsələyə uşaq və məktəb kitabxanalarında böyük diqqət yetirilməlidir. Belə ki, uşaqlarda təfəkkürün və digər şəxsi keyfiyyətlərin formalaşması məhz mütləq prosesi zamanı baş verir. Yəni uşaq kitabxanalarında mütləq sistemli və ardıcıl təşkil edilməlidir. Bu da onların təfəkkür tərzinin formalaşmasına müsbət təsir göstərir. Uşaq təfəkkürü hələ tam formalaşmamış olduğundan onların mütləqinə

nəzarət, rəhbərlik etmək, istiqamətləndirmək zəruridir. Uşaqlıq dövründən yeniyetməlik dövrünə və digər yaş dövrünə keçiddə uşaqlar qarşılarına çıxan müxtəlif problemləri həll etmək üçün tələb olunan vərdiş və təcrübəni kitabxananın bilavasitə iştirakı ilə təşkil edilən müəllimin köməyi ilə qazanırlar. Buna görə də uşaqlarda müəllim mədəniyyəti tərbiyəsi formalaşdırılması ilə həm ailədə, həm də pedaqoji qaydada məktəblərdə və kitabxanalarda məşğul olunmalıdır. Çünki bu günün uşağı gələcəkdə bu resurslarının istifadəçisidir və uşağın gələcəkdə bu resurslardan necə istifadə etməsi kitabxanaçıdan bilavasitə asılıdır. Bu zaman uşaqlara fərqli yanaşmaq vacibdir. Çünki onlar kitabxanaçının köməyinə həmişə dərin ehtiyac duyurlar.

Şəxsiyyətin formalaşmasında müəllimin rolu danılmazdır. Müəllim oxucunun hərtərəfli inkişafına – onun mədəni səviyyəsinin və biliyinin artmasına, söz ehtiyatının zənginləşməsinə, nitq mədəniyyətinin inkişafına kömək edir, onların fərdi marağını, əqli, zehni, əxlaqi və estetik zövqünü təmin edir və inkişafında əvəzsiz rol oynayır. Bu müəllim istiqamətləndirildiyi və ona lazımı rəhbərlik edildiyi zaman daha təsirli olur.

Müasir uşaq kitabxanalarında müəllimə marağı artırmaq məqsədilə ənənəvi və texnoloji iş xüsusiyyətləri tətbiq edilir. Lakin uşaq müəlliminin təşkili ənənəvi metodlara daha çox söykənir. Çünki hər bir kitabxanada müasir texniki avadanlıqlar, kompüterlər yoxdur. Bu gün kitabxanada texniki vasitələrlə (INTERNET siniflər, INTERNET klublar, kompüter kitabxanaları) informasiya alınması oxucular üçün daha əlverişlidir. Sözsüz ki, kompüterdən istifadə yeni savad formasını tələb edir və kompüterlə gündəlik iş oxucuları xüsusi metodla

informasiya almağa yönəldir. Belə yeniləşmə müəliyə rəhbərlik edən kitabxana işçilərindən xüsusi tədqiqatlar aparılmasını və tövsiyələrin işlənməsini tələb edir. Qeyd etdiyim kimi oxucularda müəliyə həvəsi artırmaq məqsədilə müasir kitabxanalar kompüter, televizor, video və audio maqnetofonlarla, CD, DVD və kasetlərlə təmin olunmalıdır. Kompüterdən 7 yaşına qədər uşaqlar yalnız valideynlərinin razılığı ilə 15-20 dəqiqədən çox olmayaraq istifadə edə bilər. Orta və yuxarı yaş qrup oxucular kompüterdən internet vasitəsilə informasiya almaq üçün, balaca oxucularımız isə kompüterdən hələlik nağıllara qulaq asmaq, nağıllar əsasında çəkilmiş cizgi filmlərinə tamaşa etmək, diqqət və təfəkkürü inkişaf etdirmək üçün mövcud olan oyunları oynamaq üçün istifadə etsinlər. Və kitabxanaçı bu avadanlıqlardan məharətlə istifadə etməli, onların marağına uyğun olan nağılları oxuculara təqdim etməlidir.

Gənc nəslin hərtərəfli inkişaf etməsi, mənəvi cəhətdən gözəl olması üçün məhz uşaq ədəbiyyatının müəliəsi zəruridir.

“Kitabxana işi haqqında” 12 mart 1999-cu il tarixli Azərbaycan Respublikasının Qanunu, “Azərbaycan kitabxanalarının fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında” 20 aprel 2007-ci il tarixli Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, 6 oktyabr 2008-ci il tarixli “Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə” Dövlət Proqramı, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” 2004-cü il 12 yanvar tarixli, “2005-2006-cı illərdə Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə çapı nəzərdə tutulan əsərlərin siyahısının təsdiq

edilməsi haqqında” 2004-cü il 27 dekabr tarixli, 24 avqust 2007-ci il tarixli “Dünya ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin əsərlərinin Azərbaycan dilində nəşr edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamları ilə təsdiq edilmiş siyahı üzrə latın qrafikası ilə nəşr olunmuş kitablar ölkənin bütün kitabxanalarına hədiyyə edilmişdir. Bu qərarların qəbul olunması və tətbiq olunması kitabxana işində bir çox nailiyyətlərin əldə edilməsinə səbəb olmuşdur. Belə ki, kitabxanalar müasir texniki avadanlıqlarla təmin olunmuş, kitabxanaların avtomatlaşdırılması prosesi gücləndirilmiş, kitabxanalarda yeni texnologiyaların tətbiqi və istifadəsinə start verilmişdir. Bildiyimiz kimi kitabxanalarda informasiya daşıyıcıları və digər ənənəvi sənədlər qorunub saxlanılır. Kitabxana, həm də oxucunun mütəmadi olaraq mütəxəssis köməyindən istifadə etdiyi bir yerdir. Harada ki, bir sıra ən yaxşı müasir nəşrlərlə yanaşı keçmiş nəsillərin də sevimli kitabları saxlanılır. Burada informasiya axtarışında köməyə müasir texnika gələ bilər. Kitabxana tərəfindən edilən hər bir yenilik hər şeydən əvvəl oxucuya yönəldilir. Ümumiyyətlə, müasir kitabxana işini yeni informasiya və kommunikasiya texnologiyaları olmadan təsəvvür etmək bir qədər çətinidir.

İnformasiya və kommunikasiya texnologiyalarının kitabxana işində tətbiqi ənənəvi kitabxana proseslərinin sürətlənməsinə və avtomatlaşmasına gətirib çıxarır.

Qeyd edək ki, F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası avtomatlaşdırma sahəsində böyük nəticələr əldə etmişdir. Kitabxanada 2005-ci ildən fəaliyyət göstərən avtomatlaşdırma şöbəsi İRBİS-64 AKİS-in “İnzibatçı”, “Komplektləşdirici”, “Kataloqlaşdırma”, “Oxucu qeydiyyatı”, “Kitab verilişi”, “Tammətli” modulları əsasında müvəffəqiyyətlə öz işini qurmuşdur. İRBİS-64 sistemi fərqli verilənlər bazasını yaratmağa, informasiya massivində tammətli axtarışın təşkilinə və ən əsası mövcud materiallarla internet, lokal şəbəkə və s. vasitəsi ilə girişin təmin olunmasına tam zəmanət verir. Həmçinin İRBİS-64 AKİS vasitəsilə əsas texnoloji proseslər- kataloqlaşdırma, ədəbiyyatın lokal şəbəkədə və internetdə axtarışı və sifarişi, kompüter vasitəsilə oxuculara xidməti həyata keçirir. F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası bundan sonra da informasiya təminatı istiqamətində fəaliyyətin səmərəsinin artırılması, inkişafı və təkmilləşdirilməsi məqsədilə günün tələbləri səviyyəsində mütərəqqi iş üsullarından istifadə edəcəkdir.

Oxucularda mütaliyə həvəsi artırmaq məqsədilə müasir kitabxanalarda multimedia zalının yaradılması olduqca vacibdir. Multimedia zalını yaratmaq, kitabxanalarda elektron oxu zallarının təşkili, bütün kitabxanaların internetə qoşulması, əhalinin müxtəlif təbəqələrinin internet vasitəsi ilə informasiya alması kitabxanalar qarşısında duran ümdə vəzifələrdəndir.

Multimedia – interaktiv proqram təchizatının idarəsi, müasir texniki və proqram vasitələrinin köməkliyi ilə vizual və audio effektlərin qarşılıqlı əlaqəsidir. Onlar mətn, səs, qrafik, foto, videonu rəqəmsal təsəvvürdə birləşdirir. Multimedia termini, əsasən əhəmiyyətli dərəcədə irihəcmli məlumatları saxlayan və bu informasiyanı daha tez əldə etməyə imkan verən informasiya daşıyıcılarının istifadəsidir.

Multimedia zalı ilk növbədə kitabxananın geniş və işıqlı otaqlarından birində təşkil olunur. Zalın sahəsinə görə kompüter stolları və informasiya daşıyıcıları üçün xüsusi rəflər yerləşdirilir. Rəflərə CD, DVD diskləri, audio, video kasetlər düzülür. Yaxşı olardı ki, zalın tavan hissəsindən aşağıya doğru proyektor və ekran

quraşdırılısın, çünki zalda təqdimatların keçirilməsində projektordan istifadə olunur. Bundan başqa zalda audio, video maqnitofonlar, kamera, skaner, printer, televizor, surətçixarma aparatının yerləşdirilməsi də vacibdir. Multimedia zalının fondunda müxtəlif yaş qrup oxucular üçün müxtəlif sahə üzrə- məlumat nəşrləri - (“Ayna” Mətbu evi), ensiklopediyalar, lüğətlər, soraq kitabları, dərş poqramı əsasında hazırlanmış diskler, məntiqi oyun diskleri yer tutmalıdır. Multimedia zalına ayrılmış xətt üzrə daimi internet şəbəkəsi qoşulmalıdır.

F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında “Biləyən” multimedia zalı 2002-ci ildən fəaliyyət göstərir. Kitabxanamız audio-vizual nəşrlərin komplektləşməsinə böyük diqqət ayırır. Multimedia zalı əsasən məktəbəqədər və kiçik yaşlı oxuculara xidmət göstərir. Zalın əsasən fondunu musiqi, təbiət və nağıllarla bağlı CD, DVD diskleri təşkil edir. Hal-hazırda multimedia oxu zalında 240-dan çox nüsxəsi olan CD-ROM üzrə nəşrlər fondu var. Fondun formalaşdırılması əsasən oxucu sorğularına görə həyata keçirilir. Bura elmi-tədris proqramları, ensiklopediyalar, lüğətlər, məlumat kitabçaları, intellektual oyun proqramları daxildir. CD-ROM fonduna həmçinin daxildir: xarici dillərin öyrənilməsi üçün nəşrlər və elmlər üzrə bir sıra ensiklopedik nəşrlər. Fondada, dərş vəsaitləri, tarixi şəxsiyyətlər və incəsənət üzrə nəşrlər geniş yer tutur. (Azərbaycan tarixi, Zoologiya, Kimya, Biologiya, Botanika, Heydər Əliyev, Üzeyir Hacıbəyov, Qara Qarayev, Fikrət Əmirov, “O olmasın, bu olsun”, “Arşın məl alan”, “Leyli və Məcnun” və s.). Böyük Britaniyanın OXFAM Beynəlxalq humanitar təşkilatı layihə əsasında kitabxanamızın multimedia zalında bir çox kitabların,

qəzetlərdə dərc olunmuş maraqlı hekayələrin, nağılların audio kasetlərindən ibarət fondunu (700 nüsxə) təşkil etmişdir. Dəfələrlə kitabxananın ərazisində yerləşən 42, 258, 36, 152 sayılı məktəblərin ibtidai sinif müəllimləri sinifləri ilə birlikdə qrup halında “Danışan kitablar”a qulaq asmışlar.

Oxuculara informasiyanın axtarılması və informasiya texnologiyalarından düzgün istifadə etməyi öyrətmək və multimedia zalına maraqlı oyaatmaq üçün kitabxanalarda kursların təşkili vacibdir. İlk belə kurs “Kitabxanada uşaqlar üçün internet-sinfin açılması” layihəsi əsasında hazırlanmışdı. Həmin kurslar 2001-ci ilin avqustunda Açıq Cəmiyyət İnstitutu tərəfindən həyata keçmişdir. Belə ki, kitabxanamızın hazırladığı layihə qrant udmuş və qrant əsasında kitabxanamız üçün 7 kompüter, 1 skaner, 1 printer əldə etmişdi. 2002-ci ilin yanvarın 15-dən başlayaraq hər ayda 48 uşaq olmaqla avqustun 15-nə qədər “Kompüterin əsasları və internet” kursu keçilmişdir. 49 məktəb və 4 liseydən kursa gələnlərin sayı 336 olmuşdur. 10 dərslə proqramı çərçivəsində keçirilən kursa gələn oxucular anket vərəqəsini doldurur, sonda isə kurslar haqqında öz fikirlərini bildirirdilər. Bundan başqa multimedia zalında keçirilən kurslarda biz uşaqlara müxtəlif proqramlarla işləməyi öyrədir, onları informasiyanın axtarış sisteminin imkanları ilə də tanış edirik. Dərslərdə kompüterdən, CD, DVD disklərindən, printer, skanerdən istifadə metodlarını öyrətməklə yanaşı, kompüter proqramları- “Microsoft Office” proqramları haqqında da məlumat veririk. Məsələn: məşğələdə uşaqlar Microsoft Power Point proqramını öyrənməklə həmin proqramın köməyi ilə kitabın təqdimatını hazırlayırlar. Oxucular bu dərslərdə

əldə etdikləri biliklə yanaşı, bacarıq və intellektual qabiliyyətlərini də formalaşdırırlar. Kitabxanada oxucu multimedia məhsullarının passiv istifadəçisi yox, aktiv qərar qəbul edən informasiya istifadəçisi olmalıdır.

Qeyd: Uşaq kitabxanaları multimedia zalı təşkil edərkən zala istədikləri adı verə bilərlər. Məsələn, bizim kitabxana multimedia zalına “Biləyən” adı vermişdir. Başqa kitabxanalar “Çoxbilmiş”, “Bilicilər” və s. adla multimedia zalını adlandırma bilərlər. Ümumilikdə oxucular multimedia zalında aşağıdakı xidmətlərdən istifadə edə bilərlər:

1.CD-ROM, DVD proqramları ilə iş. Bu disklər informasiyanın oxunmasını, köçürülməsini, saxlanmasını təmin edir. CD-ROM diski ilə yanaşı artıq CD-RW (çoxdəfəlik) diskləri də vardır. Eyni zamanda bu disklərə yazılmış musiqilərə qulaq asmaq, videofilmlərə baxmaq olar.

2.Elektron resurslarla iş. Oxucuların informasiya təminatını daha çevik və dolğun ödəmək üçün kitabxana tərəfindən yaradılmış və ya müxtəlif nəşriyyat və informasiya təşkilatlarından alınmış məlumat bazasıdır. Elektron resurslara elektron kataloq, elektron kitab və elektron kitabxanaları aid etmək olar. Elektron kitabxana elektron kitablar, həmçinin kitabxananın elektron kataloqda yaratdığı məsələn, “Ekologiya”, “Turizm”, “Müstəqillik”, “Qızıl fond”, “Bakı və bakılılar”, “Ölkəşünaslıq” və s. bazalar vasitəsilə oxuculara uzaq məsafədən sərbəst axtarış apararaq kitabı on-line oxumağa imkan verir.

3. İnternetdə axtarış. İnternet ümumdünya əlaqə sistemidir. İnternetdən informasiyanın ötürülməsi və qəbul edilməsi üçün istifadə olunur. İnternetdə istənilən mövzuda axtarış aparmaq mümkündür. Bunun üçün açar sözü daxil etmək və axtarış düyməsini basmaq lazımdır. Nəticədə açar sözü əhatə edən məlumatlar ekranda görünür. Bu məlumatlar gördüyümüz ənənəvi kitabxanada ədəbiyyat siyahıları rolunu oynayır. Axtarışı www.google.az, www.rambler.ru, www.mail.ru, www.yandex.ru və s. saytlarında aparmaq olar.

4. İnformasiyanın e-mail poçt vasitəsilə ötürülməsi və saxlanması. İnternetin sistem kimi fəaliyyət göstərməsində əsas rolu elektron poçtu oynayır. Elektron poçt (e-mail)- internetin bu xidmətindən daha çox istifadə olunur. Xidmətin təminatı ilə internetdə xüsusi poçt serverləri məşğul olur. Poçt serverləri məlumatları oxucudan alır və poçt serverlərində toplayaraq müəyyən sıra ilə düzülmüş ünvanlara çatdırır. Poçt serverləri ilə oxucu arasında bu əlaqə avtomatik həyata keçirilir. Elektron poçtu vasitəsilə göndərilən məlumat bir neçə dəqiqədən sonra məkanına yetişir. Elektron poçtunun aşağıda göstərilən variantlarından istifadə edirlər:

- Adi məktublaşma – burada e-mail vasitəsilə insanlar arasında məlumatların və faylların mübadiləsini təmin etmək üçün istifadə edilir;
- İnformasiya serverləri – bəzi e-mail ünvanları avtomatlaşdırıldığı üçün, istifadəçi onu maraqlandıran müəyyən məsələyə aid elektron poçtuna sorğu etdikdə, o, istifadəçiyə avtomatik olaraq ətraflı cavab göndərmiş olur;

- Müxtəlif yerlərə göndərilmə – burada e-mail-ə abunə olmaqla dövrü olaraq müxtəlif səciyyəvi xüsusyyətə malik informasiyaları istifadəçi mütəmadi olaraq alır;

Elektron poçtu vasitəsilə kompüterin yaddaşında saxlanılan istənilən faylı lazımı ünvana göndərmək mümkündür. Bu zaman çalışmaq lazımdır ki, yaddaşda olan faylın həcmi 1 Mbayt-dan artıq olmasın. Çünki böyük həcmli fayllar göndərilən zaman mütləq maneələrlə rastlaşmalı olur. Yəni göndərilmə vaxtı uzanır, nəticədə səhvlərə yol verilir və faylı yenidən göndərmək məcburiyyətində qalırsan. Belə halı aradan qaldırmaq üçün faylı bir qədər sıxlaşdırmaq lazım gəlir.

5. Tapılmış informasiyanın printerdə çapı. İnformasiyanı kağız üzərinə köçürüb çap etmək vəzifəsini icra edən qurğudur.

6. Surətçixarma aparatı. Mətnin surətinin çıxarılması və çoxaldılması üçün istifadə edilir.

7. Skanerlə iş. Mətn və qrafiki informasiyanın surətini çıxarıb kompüterə daxil etmək üçün bu qurğudan istifadə edilir. Skaner fotosəkil, əl yazması, qəzet və jurnal surətlərinin kompüterdə təkrar istifadə edilməsini təmin edir. Kitabxanada skanerin istifadəsi əvəzsizdir daha çox oxucu sorğularına tələbat olan kitablar seçilir, bütün səhifələrin surəti skanerdə yığılır, redaktə edilir, tam hazır olduqdan sonra pdf formata çevrilir və oxucuların istifadəsinə verilir.

8. Rəqəmli kamera. Kompüterə təsvirləri daxil etmək üçün istifadə olunan xüsusi quruluşlu cihazdır. Kitabxanada keçirilən təbdirlərin, kitab təqdimatları zamanı foto şəkillərin və yaxud video çəkilişləri zamanı istifadə

olunur. Həmin şəkillər kompüterin yaddaşına ötürülür və sayta yerləşdirilir.

Kitabxanalarda oxucuların bir sıra davranışları yol verilməzdir. Multimedia zalında müəyyənləşdirilmiş qaydalara riayət etmədikləri təqdirdə oxucular cəzalandırılaraq zaldan uzaqlaşdırılır. Belə ki, multimedia zalında aşağıda göstərilən hərəkətlər yolverilməzdir:

Qeyri-məntiqi oyun proqramları ilə bağlı iş.

Lazımsız saytlara baxış

Şəxsi disklərin istifadəsi.

Oxuculara informasiya xidməti müasir texniki avadanlıqlar vasitəsilə (audio, video maqnitofonlar, televizor, kamera, surətçixarma aparatı, skaner, printer və kompüter avadanlıqlarının, o cümlədən proyektor və ekran) kompüter texnologiyası əsasında həyata keçirilir.

Oxucular kompüterdə sərbəst informasiya axtarışına tam hazır olmadığı halda həmişə kitabxanaçının köməyindən istifadə etməyə çalışır. Buna görə də müasir kitabxanalarda multimedia zalında informasiya texnologiyalarından düzgün istifadə etməyi bacaran savadlı kitabxanaçılar işləməlidir. Zalda işləyən hər bir kitabxanaçının kompüterdən istifadə etmək bacarığı olmalıdır. Belə ki, kompüter texnologiyasından düzgün istifadə edildiyi təqdirdə demək olar ki, oxucunun heç bir sualı cavabsız qalmır. Bundan başqa texniki imkanlarla rastlaşmış və yeni biliklərə yiyələnmiş kitabxanaçı oxucularla daha yaxşı və maraqla işləyir. Kitabxanaçılarının hazırlıq səviyyəsi və informasiya-proqram bazasının mövcudluğu oxucu ilə dialoq formasında iş qurmağa imkan verir. Yaxşı olardı ki, kitabxanaçılar öz bilik və bacarıqlarını həm də ixtisasartırma və digər kurslar vasitəsilə artırınsınlar. Belə kurslardan biri də distant

təhsildir. Distant təhsil inkişaf etmiş ölkələrdə tədrisin ən yeni təşkilati formalarından biridir. Yol xərclərinə və vaxta qənaət distant təhsilin ən üstün cəhətlərindəndir. Distant təhsil müxtəlif proses və formalarda, məsələn, WEB bazada təhsil, kompüter bazasında təhsil, virtual sinif otaqları, rəqəmsal əməkdaşlıq və s. ibarətdir. Bu işə təhsilin kitabxanaçıya internet, extarnet (LAN/WAN), audio, video kasetlər, peyk rabitəsi, interaktiv TV və CD ROM vasitəsilə çatdırılmasıdır. Bu məqsədlə F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının əməkdaşı Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin dəstəyi ilə Rusiya Federasiyasının Mədəniyyətşünaslıq Akademiyasının Distant Təhsil Mərkəzi tərəfindən təşkil olunmuş “Kitabxanaların fəaliyyətində internetin tətbiqi: Azərbaycan kitabxanalarının əməkdaşları üçün tədris kursu” adlı onlayn təhsilin iştirakçısı olmuş və yüksək nəticə göstərmişdir.

Müasir dövrümüzdə oxucuların tələbatı olduqca rəngarəngdir. Bu səbəbdən də multimedia zalında ensiklopedik nəşrlər seriyasına daha çox tələbat var. Oxucu tələbatının öyrənilməsi nəticələrinə görə kitabxanalarda elektron ensiklopedik materialların və təhsilə dair elektron materillərin faizi məntiqi oyun proqramları və disklərinə nəzərən daha aşağı səviyyədədir. Bu bir sıra səbəblərlə izah edilir: reklam azlığı və belə nəşrlərlə rahat işləmək üçün qeyri-oyun, yəni məntiqi və təfəkkür oyun proqramları fondunun az olmasıdır. Zalda kiçik yaşlı uşaqların zövqünü oxşayan məntiqi tədris və təlim proqramları daha çox maraq yaradır. Bu proqramların missiyası uşağın yaradıcılıq bacarığını inkişaf etdirmək, həmçinin ibtidai məktəbdə

əldə etdiyi biliyi əlverişli şəkildə gücləndirməkdir. Uşaqlar üçün bu zalda həm nağıl və klassik ədəbiyyata həsr edilən CD, DVD disklərini, həm də məntiqi oyun proqramları arasında bir sıra diskləri ayırmaq olar. Kiçik yaşlı oxuculara “Düyməcik”, “Piter Pen”, “Qırmızıpapaq”, “Cırdan”, “İki tənbel” “Qoğal”, “Qarğa və xərçəng”, “At və canavar”, “Tərs keçilər”, “Turpun nağılı”, “Asgöz ayı balaları”, “Canavar və durna” “Пяточок в волшебном лесу”, “Белоснежка и семь гномов”, “Волшебный мир Диснея” (rus dilində-məntiqi oyun) və başqa nağılların CD, DVD disklərini və pazl- oyun kitabları təqdim etmək olar. Burada nəinki interaktiv cizgi filmi formasında təqdim olunan ədəbi yaradıcılığın süjet xətti ilə tanış olmaq olar, həmçinin eyni hekayəyə bir neçə dildə qulaq asmaq mümkündür. Bu da balaca oxucunun xarici dilləri öyrənməsinə kömək edir. Qeyd etmək lazımdır ki, kompüterdən 7 yaşına qədər uşaqlar yalnız valideynlərinin razılığı ilə 15-20 dəqiqədən çox olmayaraq istifadə edə bilər. Orta və yuxarı yaş qrup oxucular internet və multimedia avadanlıqlarından informasiya almaq üçün, balaca oxucularımız isə hələlik nağıllara qulaq asmaq, nağıllar əsasında çəkilməmiş cizgi filmlərinə tamaşa etmək, diqqət və təfəkkürü inkişaf etdirmək üçün mövcud olan oyunları oynamaq üçün istifadə etməlidir və kitabxanaçı bu avadanlıqlardan məharətlə istifadə etməli, onların marağına uyğun olan nağılları oxuculara təqdim etməlidir.

Orta və böyük yaşlı oxucular üçün daha ciddi kompüter hazırlığı tələb olunan dərslər proqramı əsasında hazırlanmış disklər (Azərbaycan tarixi, Botanika, Zoologiya, Kimya və s.) və məntiqi oyunlar maraq

yaradır: strategiya, macəra, fantastika (dəniz əfsanələri, kosmosla bağlı) və başqaları. Bundan başqa, onlar gənc oxucunu fikirləşmək və sərbəst qərar qəbul etmək zərurəti qarşısında qoyur. Oxucuların marağını və tələbatını nəzərə alıb uşaq kitabxanalarının multimedia zalını dərslər proqramı əsasında hazırlanmış disklerle daha çox zənginləşdirmək lazımdır və şərait yaratmaq lazımdır ki, oxucular disklerden, kompüterlərdən sərbəst istifadə etsinlər. Sərbəst işləmək üçün həm oxucu, həm də kitabxanaçı kompüter biliklərinə yiyələnməlidir. Yaxşı olardı ki, aşağıda qeyd olunanları kitabxanaçı bilsin. Çünki kompüterdən istifadə zamanı bunları bilmək lazımdır: informasiyanın bir kompüterdən digərinə ötürülməsini informasiya daşıyıcıları (sərt disk, elastik disk və s.) və kompüter şəbəkəsi vasitəsilə ötürmək olar. İki və daha çox kompüterin ardıcıl birləşməsi kompüter şəbəkəsi meydana gətirir. Kompüter şəbəkələri yerləşdiyi sahədən asılı olaraq lokal və qlobal şəbəkəyə bölünür. Lokal şəbəkə bir neçə fərdi kompüterdən və qurğulardan ibarətdir. Onlar bir-biri ilə məhdud ərazidə kabel əlaqəsi ilə birləşirlər. Şəbəkələrin köməyi ilə fayl və printerlərdən, elektron poçtundan və digər ehtiyatlardan tamamilə istifadə etmək mümkündür. Lokal şəbəkələr ərazi xüsusiyyətlərinə görə yığcamlığı ilə fərqlənir. Odur ki, lokal şəbəkədən istifadə etməklə müxtəlif yerlərdə (məsələn, bir binada, bir mərtəbədə və s.) istifadə olunan kompüterlər birləşdirilir. Lokal şəbəkələr və fərdi istifadəçiləri birləşdirən şəbəkə Qlobal şəbəkə adlanır. Qlobal şəbəkənin köməyi ilə ayrı-ayrı kompüterləri, ayrı-ayrı lokal şəbəkələri birləşdirmək mümkündür. Qlobal şəbəkələri birləşdirən daha yüksək səviyyəli şəbəkə də mövcuddur. Bu şəbəkə İnternet adlanır.

İnternet xidməti multimedia zalında təşkil edilən əsas xidmətlərdən biridir. Belə ki, dünya interneti – WWW-ümumdünya hörümçək toru adlandırır və internetdən məlumat almaq, məlumat mübadiləsi üçün istifadə edilir. Bu gün uşaqların, yeniyetmələrin və gənclərin maraq dairəsini əhatə edə biləcək bir çox sahələr var. Belə ki, müasir dövrümüzdə gənclərin maraqları internet məkanı və virtual aləmlə təmin olunmuşdur. Bu gənclərin sosiallaşmasına müsbət təsir göstərsə də, sağlamlığına, psixikasına ziyan da vura bilər. Uşaqlara və gənclərə intellektual istirahət – bura kitabxanalar, dil, proqram kursları, teatr, tamaşalar daxildir ki, bu növ istirahətə də gəncləri cəlb etmək lazımdır. Maraqlarını, məşğuliyyətini, çevrəsini özü seçə bildiyi üçün bu günkü gənclik mənəvi tələbatlarını dolğunlaşdırmağa çalışmalıdır. Gənclərin yaşam tərzləri, maddi durumları, ailədəki vəziyyət onların istirahətinə, təhsilinə təsir edir və bu imkanlar sadalananları formalaşdırır. Məsələn, bəzi gənclər maddi duruma görə kino-teatra gedib dincələ bilmir, bəzisi ailədəki mentalitet problemlərindən dolayı istirahətini istədiyi kimi seçə bilmir. Evə gec gəlmək, gecə saatlarda gənclərin düzənlədiyi tədbirlərə getmək kimi imkanları olmur. Bu səbəbdən də gənclər qruplara bölünməyə başlayır. Çox az sayda gənc internetdən sırf öz iş- təhsil imkanlarını genişləndirmək, yaxud alət olaraq istifadə edir. Bir qrup gənc internetdən informasiya mənbəyi kimi istifadə etdiyi halda, əsas hissə tanışlıq, sosiallaşma, əyləncə, boş vaxtlarını keçirmək üçün virtual aləmə üz tuturlar. Lakin uzun illərin təcrübəsi göstərmişdir ki, insanların həyatında kitab oxumaq həmişə mühüm rol oynayır. Kitab oxumaq insanın inkişafında, tərbiyəsində və təhsilində böyük əhəmiyyət

kəsb edib. Lakin müasir uşaqların həyatında kompüter və internet televiziyadan da öncə yer tutur. İnternet mütəmadi olaraq bizim həyatımıza öz keyfiyyətlərini dəyişərək daxil olur. Hal-hazırda biz o səviyyədəyik ki, internet sayəsində söz ehtiyatımız və bilik səviyyəimiz artır. Buna görə də multimedia zalında oxucuların internetdən, bloq və sosial şəbəkələrdən (Facebook, Twitter) istifadəsinə şərait yaratmaq lazımdır. Kitabxanalar yuxarıda qeyd etdiyimiz şəbəkələrdə, yəni Facebook və Twitterdə də özlərinə səhifə açə bilərlər. Və çalışmalıdırlar ki, yaratdıqları sayt və səhifələr rəngarəng dizaynda olsun. Bu səhifələrdə kitabxanada keçiriləcək tədbirlər haqqında məlumat verilir, tədbirlərin foto şəkilləri, video çarxları yerləşdirilir, kitabxana sahəsində baş verən yeniliklərlə oxucuları tanış edir, kitabxanaya daxil olmuş yeni kitablar haqqında mütəmadi informasiyalar yerləşdirilir. F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının web saytı (www.clb.az) olmaqla yanaşı, Facebook, Twitter kimi sosial şəbəkələrdə də fəaliyyət göstərir. Səhifələrdə kitabxanamızda həyata keçirilən tədbirlər və kitabxanaya daxil olan yeni ədəbiyyatlarla oxucular məlumatlandırılır. Kitab bayramları, rayonlara ezamiyyələr də səhifədə öz əksini tapır. Kitabxanamız tərəfindən ötən il 6 rayon üzrə keçirilən “Kitab karvanı: uşaq kitabları İpək yolu ilə” (29 sentyabr- 05 oktyabr) möhtəşəm tədbir, “Kırım-2011” Beynəlxalq konfrans, Rusiyanın Lipesk şəhərində keçirilən “Bələdiyyə kitabxanalarının informasiya resurslarının şəhərin inkişafında rolu. Təcrübə və perspektivlər” adlı “Mütaliə” konfransı, İon Kryanqa adına Moldova Milli Uşaq Kitabxanasına elmi ezamiyyə haqqında informasiyalar həmin bu səhifələrdə

yerləşdirilmişdir. Sosial şəbəkələrdə fəaliyyət göstərmək istəyən kitabxanalar bizim səhifələrdən bəhrələnmə və istifadəçilərin kitabxanamıza hər hansı bir sorğusu olarsa e-mail ünvanımıza childlibbaku@yahoo.com yazıb göndərə bilərlər. Kitabxananın web saytı da dolğun işlənmişdir, həm kitabxanaçılar, həm də oxucular istədikləri informasiyanı saytımızdan ala bilərlər. Saytımızda olan internet-etiket qaydaları rubrikasında yerləşdirmiş qaydaları kitabxanaçılar multimedia zalında həyata keçirə bilər. Oxucuların sadaladığımız şəbəkələrdən və internetdən istifadəsi o demək deyildir ki, internet vasitəsilə informasiya alan oxucuların sayını artırmalıyıq. Oxucu sorğusunu internetlə yanaşı kitab, dövrü mətbuat vasitəsilə də tapıb oxucuya təqdim etməliyik. Bununla da oxucularda həm multimedia zalından istifadəyə maraqlı oyanmış olarıq, həm də kitabxananın oxucuların sayı daha da artmış olar. Uşaqların kitaba və kitabxanalara marağının artırılmasında respublika və ümumşəhər əhəmiyyətli mədəni – kütləvi tədbirlərin mühüm rolu vardır. Hər il ənənəvi olaraq keçirilən kitab bayramları, kitab sərgiləri, müsabiqələr sənət adamlarının yubileyləri, kitab təqdimatları məhz bu məqsədə xidmət edir.

Kitabxana işi sahəsində görülən bütün bu işlər yalnız bir məqsədə-ölkəmizdə kitabxana işinin müasir tələblər səviyyəsinə qaldırılmasına xidmət edir. Azərbaycan Respublikasının kitab abidələrinin müəyyən edilməsi, informasiya daşıyıcılarına köçürülməsi və "Azərbaycanın kitab abidələri" adlı məlumat bazasının yaradılması kimi mühüm bir iş respublika miqyasında həyata keçirilib.

Bu bazanın beynəlxalq biblioqrafik standartlara əsasən tərtib edilməsi vahid şəbəkədə axtarışın aparılmasını təmin edir. Hal-hazırda bu abidələr kitabxanaların fondlarında etibarlı şəkildə mühafizə olunmaqdadır. İnformasiya texnologiyasından istifadəyə axın gücləndiyindən oxucular informasiyanı bir neçə mənbədən (kitab və internet) almağı üstün tuturlar. Bununla əlaqədar olaraq oxucularda mütaliyə həvəsi artırmaq məqsədilə metodistlər ictimaiyyət və oxucular arasında ilin sonunda “Kitab və internet” mövzusunda sorğu keçirmişdir. Apardığımız sorğu nəticəsində bir çox suallarımıza cavab tapdıq. Məlum oldu ki, oxucuların çox hissəsi daha çox kitabı ənənvi qayda ilə oxumağa üstünlük verdi, amma bununla yanaşı kitabxanada internet şəbəkəsinin olmasını vacib və internetdə kitab sifariş verib oxumağın rahat olduğunu da qeyd etdilər. Yaşadığımız informasiya cəmiyyətində informasiyanın bir yerə toplanıb saxlanılmasında kitabxanaların rolu və mövqeyi əvəzolunmazdır.

Kitabxanalar informasiyanı toplayıb saxlamaqla yanaşı, əldə olunan informasiyanın təyinatı və tələbatı üzrə paylanmasını, çatdırılmasını bilavasitə yerinə yetirən və xalqla sıx əlaqədə olan sosial qurumlardır. Azərbaycan 20 ildən artıqdır ki, müstəqildir və müstəqil ölkədə digər sahələr kimi kitabxana işi də durmadan inkişaf edir, informasiya cəmiyyəti qurulur, milli şəbəkə infrastrukturu formalaşır. Əldə olunan bu nailiyyətlər şübhəsiz ki, dövlətin dəstəyi olmadan reallaşa bilməzdi. Geniş kitabxana-informasiya şəbəkəsinə malik Azərbaycanda on iki mindən çox müxtəlif tipli kitabxana mövcuddur. Onlardan 3 min 172-si Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin kütləvi kitabxanalar şəbəkəsinə daxildir.

Bizim kitabxanalarda 10 mindən çox insan çalışır, onlardan 8 min 285-i kitabxanaçı kadrlardır. Bu kitabxanalar 2 milyondan çox oxucuya xidmət edir. Kitabxanalar vasitəsi ilə oxucuların ixtiyarına 32 milyon 300 mindən çox ədəbiyyat verilib (kitab, CD, DVD, qəzet və jurnallar və s.). Bizim fikrimizcə Azərbaycan Respublikasında kitabxana sahəsinin inkişafından xəbər verir. 14-15 aprel 2015-ci il tarixdən 25-26 may 2015-ci il tarixinədək F. Köçərli adına RUK- sında Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin kitab dövriyyəsi və nəşriyyatlarla iş şöbəsinin 2015 - ci ilin I yarısı üçün təsdiqlənmiş iş planının 6.41 maddəsi əsasında F. Köçərli adına RUK - sının Uşaq kitabxanalarında “Nağil otaqlarının fəaliyyətinin genişləndirilməsi ilə bağlı Gəncəbasar, Qarabağ, Quba-Xaçmaz, Lənkəran-Astara, Şirvan, Muğan, Şəki-Zaqatala zonaları, Sumqayıt, Naftalan, Şuşa, Zəngilan, Qubadlı, Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən uşaq kitabxanaları üçün “Uşaq dünyasında kitabxananın rolu” adlı seminar məşğələ keçirilir. Seminarda müxtəlif başlıqlar altında kitab sərgiləri, Nağil otağında barmaqçılı kukla teatrı, video çarxlı slaydlar nümayiş olunur. Bu tədbirin əsas məqsədi respublikanın şəhər (rayon) Mərkəzi Kitabxanalarının uşaq şöbələrində Nağil otağının yaradılması, kiçik yaşlı uşaqların kitabxanaya cəlb edilməsi, nağil saatında uşaqlarla müxtəlif maraqlı oyunların, kitabxana dərslərinin keçirilməsinin düzgün təşkilidir. Seminarda təkcə F. Köçərli adına RUK-sının iş təcrübəsindən deyil, digər ölkələrin də bu sahədəki fəaliyyətindən söhbət açılmışdır.

Seminar məşğələdə hər bir iştirakçıya kitabxananın bukleti, vizit kartı, “Gələcəyə baxış: Uşaq dünyasında kitabxananın rolu” adlı elmi metodik vəsait, “Uşaq hüquqları”, “Gənc ana və uşaqların maarifləndirilməsi”, “Tolerantlıq” mövzularında tövsiyə biblioqrafiyası, seminarın proqramı və dəftərxana ləvazimatı verilmişdir. Seminarı “Kənd kitabxanalarında oxuculara xidmət işinin təşkili metodları” , “Uşaq dünyasında kitabxananın rolu”, “Elektron kitabxana və elektron nəşrlər”, “İnformasiya cəmiyyətində uşaq kitabxanaları” “Nağıl otağında dərslərin keçirilməsi” mövzusunda məruzələr edilir. Seminarda kitabxananın elmi-metodika şöbəsinin əməkdaşları tərəfindən tədbir iştirakçıları arasında rəy sorğusu keçirilib, təhlil olunur.

Rəy sorğusunun nümunəsini sizə təqdim edirik.

**İnformasiya cəmiyyətində uşaq kitabxanaları adlı
rəy sorğusu**

Kitabxanamız kompüter avadanlıqları ilə təmin olunubmu?

- ☺ Bəli
- ☺ Xeyr
- ☺ qismən

Hansı avtomatlaşdırılmış kitabxana proqramı ilə işləməyə üstünlük verirsiniz?

- ☺ İrbis
- ☺ Alisa

İnternetdən daha çox nəyə görə istifadə edirsiniz?

- ☺ lazımi informasiyanı tez bir zamanda əldə etmək üçün
- ☺ Mütaliə üçün
- ☺ -----

İnformasiyanı oxuculara çatdırmaqda daha çox hansı üsullardan istifadə edirsiniz?

- ☺ kitab, qəzet və ya jurnal materialları vasitəsilə
- ☺ internetdə axtarış etməklə
- ☺ oxucu istəyini nəzərə almaqla

Hansı kitabxana saytları ilə tanışsınız?

www.anl.az

www.ryl.az

www.clb.az

www.preslib.az

www.aribnet .org

☺ -----

Elektron kitabxanaya münasibətiniz?

☺ Əla

☺ Yaxşı

☺ Orta (digərləri)

Kitabxananızdan istifadə edən oxucuların informasiya texnologiyaları vasitələrinə tələbat varmı?

☺ Bəli

☺ Xeyr

☺ -----

Kitabxanada internet otağının fəaliyyət göstərməsinə razısınızmi?

☺ Bəli

☺ Xeyr

☺ -----

Kitabxananızda hansı müasir informasiya texnologiya vasitələri mövcuddur?

☺ komputer, printer, skaner, MP3 – VCD Radio CD Player

☺ komputer, printer. Skaner

☺ komputer, printer

Digər xarici dövlətlərin kitabxanalarının saytları ilə maraqlanırsınız ?

☺ Bəli

☺ Xeyr

Kompüter biliklərinə tam yiyələnmişinizmi? (Excel, Pover. Point, Vord proqramlarını bilirsinizmi?)

☺ Bəli

☺ Xeyr

☺ Öyrənməyə daim ehtiyac duyuruq

İstifadə olunan ədəbiyyat siyahısı:

- 1.Xələfov Abuzər. Azərbaycanca kitabxana işinin tarixi.- B.:Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2004.- 328s.
- 2.İnformatika və kompüterləşmənin əsasları / Abbasov Ə., Əlizadə M.Seyidzadə E. və b.- B.: MSV NƏŞR, 2006.- 880s.
- 3.“Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu (12 mart 1999 il) // Azərbaycan.- 1999.- 14 mart.- S.3

**İnformasiya cəmiyyətində uşaq kitabxanaları
(metodik vəsait)**

**Ünvan:AZ-1022 Bakı şəh.,S.Vurğun küç.88;
E-mail:info@clb.az
URL:www.clb.az**

F.Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanasında
çap olunmuşdur.
Sifariş: 42
Çapa imzalanmışdır:24.10.2017
Tirajı:100
Pulsuz